

redsfuldmægtig Esmann, Ingeniør Nyeboe og Ritmester Rahbek, valgte af Moseselskabet, og hvortil Dr. Mentz var knyttet som Sekretær. traadte i Stedet for det tidligere oprettede „Fællesudvalg for Mosedyrkning“, som efter Overenskomst mellem Statens Planteavlsudvalg og Hedeselskabet oprettedes 1899, og paa hvis Initiativ der blev vedtaget en Plan for en grundlæggende Undersøgelse af Jyllands udyrkede Moser, udarbejdet af Dr. Mentz og offentliggjort i Tidsskrift for Landbrugets Planteavl XI 1904. Denne Plan blev af „Fællesudvalget for Moseundersøgelser“ underkastet en Revision (offentliggjort i „Mosebladet“, Marts 1908), og efter den er der hidtil i det væsentlige gaaet frem, idet Undersøgelser dog ogsaa har fundet Sted sporadisk, hvor der har været Anledning til det.

Imidlertid har de dertil givne Bevillinger ikke staaet i Forhold til Arbejdets Størrelse, og navnlig har Moseindustrien i de sidste Aar under Verdenskrigen fuldstændig optaget Dr. Mentz's og Laboratoriets Arbejde, saaledes at Moseundersøgelserne og herunder de dertil knyttede botaniske Analyser af Eng- og Mosekulturer i det væsentlige har maattet hvile.

Der er foreløbig naaet det Resultat, at 9 Herreder i Aalborg, Hjørring og navnlig i Viborg Amter er færdigundersøgte, idet Materialet dog henligger til Dels ubearbejdet. Tillige er der udført en stor Mængde spredte Undersøgelser, fordelte over hele Landet.

Af disse Undersøgelser er en Beskrivelse af Nørre Aadalens Moser og Enge blevet udgivet af Hedeselskabet 1910.

II.

Den intensive Benyttelse af vore Moser til Fremstilling af Brændsel, som Krigen har medført, har atter gjort Spørgsmaalet om Moseundersøgelser meget aktuelt. Uden Tvivl produceres der Tørv mange Steder af saa slet Beskaffenhed, at de aldrig burde have været produceret, og ligeledes graves der mange Steder Tørv paa rationelt kultiverede Enge, hvor det ikke burde ske.

Hadde der ved Verdenskrigens Begyndelse foreligget en blot nogenlunde omhyggelig Undersøgelse af Danmarks Moser, vilde denne Undersøgelse have været af en overordentlig Værdi som Basis for det Tørvetilvirkningsarbejde, hvorigennem nu saa mange Tusinde Mennesker beskæftiges, og som drejer sig om saa store Kapitaler.

I 1917 blev der formentlig fabrikeret 2400 Mill. Tørv. Var der i sin Tid blevet ofret 10 Øre pr. 1000 Tørv til en gennemført Moseundersøgelse, vilde disse 10 Øre have andraget et Beløb af 240000 Kr., hvorfor Undersøgelsen den Gang i det væsentligste kunde have været gennemført, og der er ingen Tvivl om, at Undersøgelsen vilde have haft en langt større Værdi for Administrationen, men særlig for Landet i sin Helhed end 10 Øre pr. 1000 Tørv.

I 1918 er der al Udsigt til, at Tørveproduktionen bliver betydelig større end i 1917, og ganske ved Siden af den Betydning, som en Moseundersøgelse har for Fremstilling af Brændsel, maa den Betydning sættes, som Undersøgelsen vil have for Mosernes Tilkultivering og ikke mindst, for at man derigennem kan give Anvisning paa, hvilke Moser der bør opskæres, og hvilke der bør bevares uopskaarne, samt ogsaa for den enkelte Mose, i hvilken Grad Opskæring bør finde Sted.

En forudgaaende planmæssig Undersøgelse vil ogsaa vise, hvorledes Mosen bør afvandes, og foranledige en rettidig samlet Afvanding af tilgrænsende Mosearealer, der kan blive af stor Betydning, og forskellige andre Forhold af lignende Art kunde nævnes.

Nu maatte den forcerede Tørvetilvirkning, da Verdenskrigen udbrød, foregaa i Flæng, uden at der herfor forelaa en samlet Plan, men selv om en eventuelt gennemført Moseundersøgelse saaledes vil komme noget post festum, har vi dog endnu overordentlig udstrakte Mosearealer, for hvis Benyttelse en nærmere Plan er ønskelig, og man kan ogsaa med Rette sige, at en saadan Plan fremdeles, baseret paa virkelige Undersøgelser, snarest bør skaffes til Veje.

III.

Ved Siden af de indgaaende Moseundersøgelser omfattende nøjagtige Kort over Moserne, botaniske Undersøgelser, kemisk-fysiske Undersøgelser og Undersøgelser af Afvandingsforholdene vilde foreløbige og orienterende Undersøgelser af Moserne have deres store Betydning.